

СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ФАХІВЦЯ: ПСИХОПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розкрито та проаналізовано сутність становлення професійної майстерності фахівця із психопедагогічної позиції.

Ключові слова: педагогічна майстерність, освітній простір, динаміка освітнього простору.

У контексті психолого-педагогічних засад розвитку творчої особистості в навчально-виховному процесі особливої актуальності набуває проблема виникнення в розвитку полікультурного освітнього простору вищого навчального закладу в поліетнічному українському суспільстві. На функціонування системи освіти, що перебуває в епіцентрі політичних, економічних, ідеологічних суперечностей, впливає два чинники: *суспільне і специфічно-культурне* (етнічне).

Безперервна освіта, перш за все, має сприяти досягненню особистістю вершин професійної майстерності, самореалізації, розвитку творчого потенціалу. Однак процес досягнення вершин майстерності є результатом взаємодії особистості з певним соціальним середовищем, що здійснюється свідомо й передбачає вироблення таких особистісних якостей, які забезпечують успіх у професійній діяльності.

Вивчення курсу “Основи педагогічної майстерності” в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців задає процесу професійного становлення *особистісно зорієнтований вектор*, актуалізуючи потребу в професійному самопізнанні й самовихованні, стимулюючи набуття гуманістичної позиції до розв’язання професійних завдань. Професійне зростання здійснюється в процесі освоєння техніки взаємодії в системі «педагогічний монолог – діалог – полілог”. Таке навчання має на меті не лише засвоєння окремих знань і вмінь як моделей діяльності, а насамперед розвиток тих особистісних якостей фахівця, які забезпечують професійне виконання фахової діяльності: гуманістичної спрямованості, компетентності, розвинутих професійних здібностей та володіння технікою взаємодії [1; 4].

Становлення професійної майстерності фахівця з позицій психопедагогіки (В. Зінченко, І. Зязюн, Е. Стоунс та ін.) спирається на:

- ідею професійного навчання, зорієнтованого на особистість фахівця, актуалізацію його потреби в професійному самопізнанні й самовихованні, вироблення гуманістичної професійної позиції для організації продуктивного діалогу;
- поняття педагогічної майстерності як комплексу властивостей особистості професіонала, що забезпечують високий рівень самоорганізації його професійної діяльності на рефлексивній основі;
- логіку професійного вдосконалення фахівця, яка містить такі сходинки:
  - пізнання керівної суті професійної діяльності;
  - пізнання фахівцем власної особистості як інструменту рефлексивного управління поведінкою й діяльністю інших;
  - освоєння техніки управління взаємодією в процесі організації життєдіяльності;

- усвідомлення ролі мотивів самоактуалізації особистості в професійній діяльності як детермінант їхньої творчої активності;
- виокремлення домінантної ролі гуманістичної спрямованості в системі професійно-ціннісних орієнтацій викладача.

В основі цього процесу перебуває феномен становлення професійної “Я-концепції”, що передбачає наявність реального професійного “Я” (самооцінка власних професійно значущих якостей), “Я – ідеального професійного” (якості, що є властивими для ідеального фахівця, виходячи з вимог суспільства до його професії). Чітке усвідомлення якостей, необхідних ідеальному фахівцю, приводить також до усвідомлення процесу становлення професійної майстерності фахівця.

Мета статті – розкрити сутність становлення професійної майстерності фахівця із психопедагогічної позиції.

Відповідно до досліджень Л. Реана, професійне становлення пов’язане не тільки з минулим досвідом людини, а й спрямовано в майбутнє, беручи участь у формуванні образу “Я” майбутнього професіонала [5]. Вважають, що професійне самовизначення відбувається поступово в процесі розвитку ставлення особистості до майбутньої професії й до самої себе в цій професійній діяльності, й у цьому аспекті воно тісно пов’язано з формуванням професійної “Я-концепції”. З іншого боку, природа й межі освітнього простору в умовах зростання комунікативних процесів у суспільстві постійно розширюються. При цьому викладачі навчального закладу є **головними суб’єктами підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців**.

Таким чином, процеси становлення професійної майстерності фахівця виявляються пов’язаними з процесом професійного самовизначення. Їхня взаємодія, відповідно до синергетичного підходу, має властивості, якими не володіє жоден із цих окремо взятих процесів, і визначає глибокий інтегративний процес становлення професіонала-майстра.

Процес становлення професійної майстерності фахівця відбувається надзвичайно індивідуально, складно, не потрапляючи під жорстко детерміновані умови. Сприяння цьому процесові ми вбачаємо в реалізації ідей психопедагогіки в навчально-виховний процес ВНЗ.

Проблеми в підготовці майбутнього фахівця, як і ті, що поставлені перед людиною реальністю, мають комунікативну природу та вимагають вивчення взаємозв’язків між педагогічними системами й соціальними явищами в суспільстві. Але поняття “система” як “множина елементів, які перебувають у відносинах і зв’язках один з одним та створюють певну цілісність, єдність”, не враховує процесів, що відбуваються *за її межами* й істотно впливають на неї. Тому вирішення таких проблем пов’язано з виявленням ролі комунікативних процесів; визначенням специфіки інноваційних комунікативних процесів і способів прогнозування та корекції їх небажаних наслідків. З огляду на це Т. Малашина [3] розглядає природу, зміст і межі освітнього простору як специфічну **комунікативну систему** з усіма її функціональними механізмами, якамає, разом з тим, низку специфічних властивостей комунікативного плану. На думку автора, комунікативні особливості освітнього простору пояснюють специфіку багаторівневих суспільних відносин, ядром яких є людина.

Нелінійний позитивний зворотний зв'язок, визначений між згаданими особистісними процесами й зовнішніми умовами, на певних стадіях розвитку забезпечує можливість дуже швидкого розвитку системи в цілому, ці зміни відбуваються в режимі загострення, характерною рисою якого є локалізація часу загострення [2]. Щодостановлення професійної майстерності фахівця таким проміжком часу може виступати період навчання у ВНЗ і перші роки професійної діяльності. Унаслідок чіткого усвідомлення обмеження часу особистісні зміни відбуваються відповідно до внутрішніх особливостей особистості, тобто чітко визначена мета локалізує процес становлення фахівця. При цьому складові системи: процеси професійного самовизначення, становлення позитивної “Я-концепції” є зонами біфуркацій (розгалуження), де відбуваються процеси якісних змін в особистості майбутнього вчителя.

Вважають, що професійне самовизначення відбувається поступово в процесі розвитку ставлення особистості до майбутньої професії і до себе самої в цій професійній діяльності, й у цьому аспекті воно тісно пов'язано з формуванням професійної “Я-концепції”. Фахівець з позитивною професійною “Я-концепцією” характеризується почуттям власної гідності й значущості, упевненістю в собі як професіоналі, наявністю гнучкого мислення та прагненням до саморозвитку й самовдосконалення.

Феноменологічна інтерпретація *взаємодії* як однієї з базових характеристик освітнього простору надала можливість наголосити на комунікативній багатоканальній структурі освітнього простору. *Взаємодію між суб'єктами освітнього простору з погляду синергетики* ми пояснюємо як: *складну систему*, що містить у собі різноманіття форм і способів відносин між суб'єктами; *відкриту систему*, що підвладна впливу соціальних відносин вищого порядку; *нелінійну систему*, оскільки різні суб'єкти, поміщені в одне й те саме середовище, поведуться по-різному.

Суб'єкти освітнього простору впливають на стан освітнього простору – педагогічну парадигму. Таким чином, результатом цього стають внутрішні зміни, які знову вимагають активності, звернення до “ідеальної форми середовища”. Отже, взаємодія суб'єктів освітнього простору, з одного боку, забезпечує їх єдність і спільність, з іншого – сприяє прояву й розвитку їх індивідуальності.

З позиції синергетичного підходу система завжди прагне впорядкованості, але не в змозі її досягти, не піддавши себе при цьому хаосу. Тому, на нашу думку, *динаміка освітнього простору* відбувається на межі між хаосом і порядком, а орієнтиром є корисний *продуктивний результат*, через який система досягає знову знайденої стабільності. Таким чином, сучасний рівень розвитку суспільної думки вимагає модернізації системи освіти на основі синергетики, змін пріоритетів з функції відтворювання знання на функцію створення нового знання (новоутворення), безперервності освітнього процесу.

Висновки. Таким чином, сутністю становлення професійної майстерності фахівця є не тільки функціональне вдосконалення своїх здібностей, умінь, навичок, а й урахування суб'єктних психолого-педагогічних закономірностей прогнозування майбутніх результатів саморозвитку. Якщо людина їх переживає як індивідуальне досягнення, успіх, радість, вони стають початком подальшого росту.

Список використаної літератури

1. Зязюн І.А. Філософія педагогічної дії : монографія / Іван Андрійович Зязюн. – Київ : [б. в.] ; Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. – 608 с.
2. Князева Е.Н. Антропный принцип в синергетике / Е.Н. Князева, С.П. Курдюмов // Вопросы философии. – 1997. – № 3. – С. 64–70.
3. Малашина Т. И. Образовательное пространство как система коммуникативных отношений : дис. ... кандидата филос. наук : 09.00.13 / Малашина Татьяна Ивановна. – М., 2006. – 157 с.
4. Основи педагогічної майстерності : навчальна програма / уклад. : І.А. Зязюн, І.Ф. Кривонос, Н.М. Тарасевич. – К. : Богданова А. М., 2009. – 56 с.
5. Реан А.А. Психология педагогической деятельности / А.А. Реан. – Ижевск : Удмуртський университет, 1994. – 93с.
6. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Х. Хекхаузен. – СПб. : Питер ; М. : Смысл, 2003 – 860 с.

Стаття надійшла до редакції 21.01.2013.

Старостина О.В. Становление профессионального мастерства специалиста: психопедагогический аспект

В статье раскрыта и проанализирована сущность становления профессионального мастерства специалиста с психопедагогической позиции.

Ключевые слова: педагогическое мастерство, образовательное пространство, динамика образовательного пространства.

Starostina O. The essence of formation of professional skill of specialist on psychopedagogical position

The essence of formation of professional skill of specialist on psychopedagogical position has been exposed and analyzed in the article.

Key words: pedagogical skill, educational area, dynamics of educational area.